

HAFSLUND MAGNORA SOL AS
Postboks 515 Skøyen
0214 OSLO

Vår ref.: 2024/12246-3

Deres ref.:

Dato: 25.06.2024

Ringerike kommune - Eggemoen solkraftverk - Uttalelse vedr. automatisk fredete kulturminner - Krav om arkeologisk registrering og oversendelse av budsjett

Kort om saken

Vi viser til telefonsamtaler, først mellom Rambøll v/Mari Reistad og Buskerud fylkeskommune v/Gaute Reitan, deretter mellom Hafslund Magnora Sol v/George Nicholas Nelson og Buskerud fylkeskommune v/Gaute Reitan. I tillegg viser vi til e-poster fra de to av hhv. 29. april 2024 og 23. mai 2024 til Buskerud fylkeskommune. Saken gjelder søknad om etablering av et solkraftanlegg på Eggemoen i Ringerike kommune. I e-postene bes Buskerud fylkeskommune vurdere behovet for en arkeologisk registrering i området hvor solkraftverket er planlagt. Tiltakshaver Hafslund Magnora Sol A/S har meddelt at de om kort tid vil søke NVE om konsesjon til utbygging og drift av det aktuelle solkraftanlegget.

Beskrivelse av tiltaket og terrenget

Planen omfatter et areal på om lag 69 dekar i tidligere skogsmark på eiendommen med gbnr. 94/4, ca. 4,5 km nordøst for Hønefoss sentrum. Dette området ligger øst for både flyplassen på Eggemoen og Eggemoveien/E16, og danner et flatt platå (ca. 192 moh.) i sørøstre ytterkant av selve Eggemoen. Fra dette platået faller terrenget via skogkledte og til dels bratte ravinehellinger både mot øst og sør, ned mot Randselva. Nedenfor nevnte helling og sør for platået ligger et nes (115–130 moh.) med åkermark og boligbebyggelse (Viulkroken), og med tidligere Viul tresliperi, nå Askerudfoss kraftverk, ut mot elvebredden langs nesets østside.

I tillegg til solcellepanelene på platået skal det bygges en transformatorstasjon i østre ytterkant av dette. Videre skal det graves ned en jordkabel som skal gå fra transformatorstasjonen og ned hellingen mot sør, for så å følge Viulkroken og Nesmoveien hhv. Øst- og sørover til et koblingsanlegg ved Askerudfoss kraftverk.

Tidligere arkeologiske registreringer og kjente kulturminner i nærområdet

Fra tidligere er det kjent et gravfelt (ID 42903 i Riksantikvarens kulturminnedatabase *Askeladden*) i nærområdet. Gravfeltet ligger langs Kongeveien, ca. 130 m øst for elvebredden

KULTUR kulturarv

Postadresse: Postboks 3563, 3007 DRAMMEN
Besøksadresse: Hauges gate 89, 3019 Drammen
Telefon: 32 80 85 00

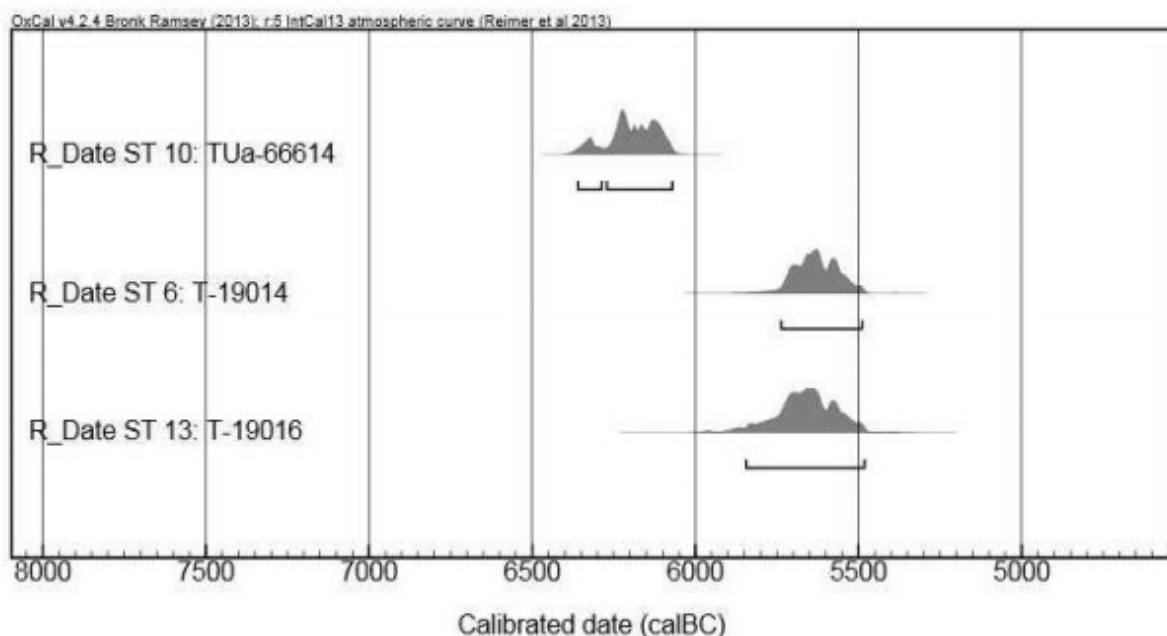
E-post: post@bfk.no
Internett: www.bfk.no
Org.nr.: 930580260

på motsatt side av Viul tresliperi og like ved en bekk (gbnr. 128/113, 128/114 og 128/115). Her ligger to relativt store gravhauger, den største av dem med diameter på ca. 22 m og en høyde på 3,5–5 m, lokalt kjent som Leiketoppen. De to haugene er ikke nærmere undersøkt, og alderen er derfor ukjent, men det skal ha blitt funnet en spydspiss av jern i den største haugen midt på 1900-tallet. Det er nærliggende å knytte gravhaugene her til en samtidig, men ikke påvist gårdsbosetting i nærheten.

I forbindelse med diverse reguleringsplaner har fylkeskommunen tidligere gjennomført arkeologiske registreringer i nærheten til planområdet for det her omsøkte solkraftanlegget ved Eggemoen. En av disse var en reguleringsplan for *E16 Eggemoen–Olum* (2011), som omfattet et område umiddelbart nordøst for området hvor solkraftanlegget er planlagt. I den forbindelsen ble det påvist flere typiske utmarkskulturminner langs østkanten av Eggemoen, i form av fangstgroper (ID 161203 og 161205) og en kullgrop (ID 161208). Lengst nord på brinken av samme ravine (Storkastet) kjennes også en gravhaug med diameter på ca. 10 m (ID 71183).

Ingen av disse er nærmere undersøkt, men kan likevel fastslås å være førerrormatoriske, og dermed automatisk fredete, kulturminner. Kullgroper dateres oftest til vikingtid/middelalder og kan knyttes til den omfattende jernutvinningen i perioden. Dateringer fra fangstgroper faller ofte til samme periode, men kan også være betydelig eldre.

Det er høyst relevant i sammenhengen å påpeke at det er undersøkt flere fangstgroper for elg i et lignende furumolandskap på Almemoen, ca. 3,5 km sørvest for stedet hvor Eggemoen solkraftverk er planlagt, med dateringer til eldre steinalder, innenfor ca. 6100–5600 f.Kr.

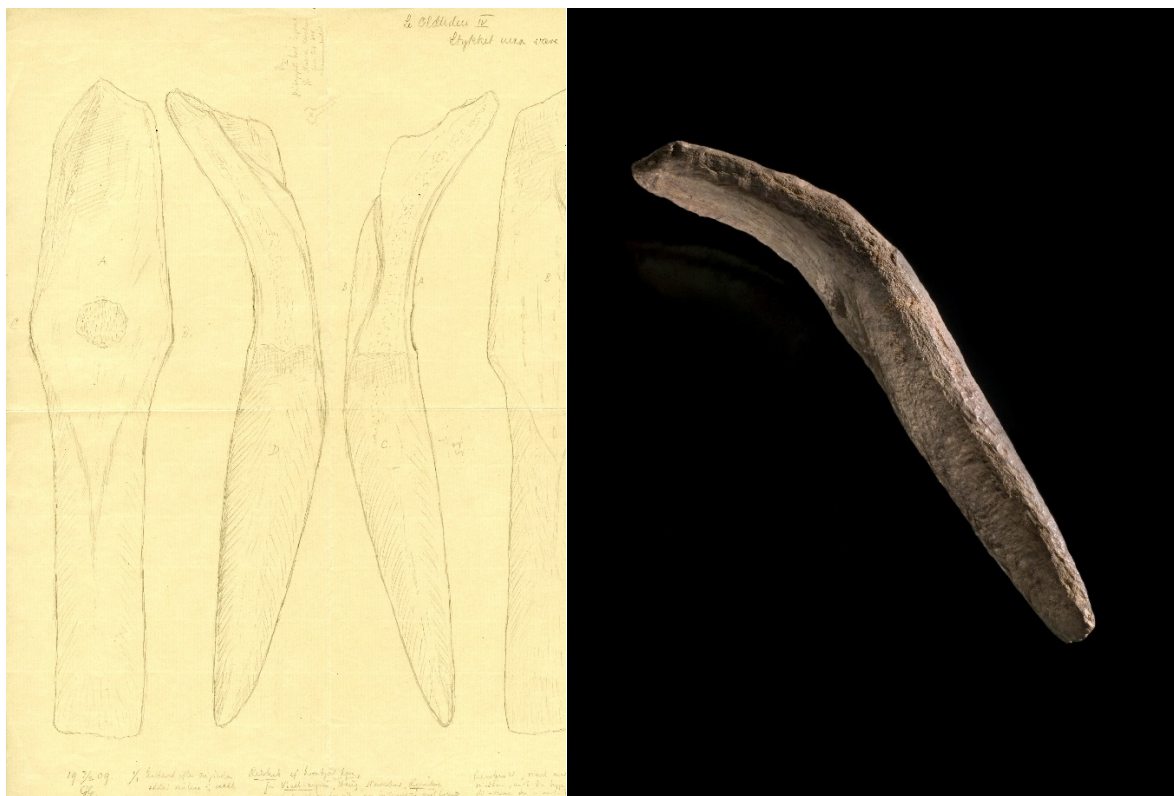
C14-dateringer fra tre av fangstgroperne fra eldre steinalder, som er undersøkt ved Almemoen, her framstilt i et OxCal-diagram. Etter Bergstøl 2015:Fig. 9.

Innenfor planområdet for E16 Eggemoen–Olum ble det også påvist flere utmarkskulturminner på Aslaksrudmoen øst for Randselva. I tilknytning til Aslaksrud-gårdene enda lengre nordøst ble det i tillegg identifisert flere kulturminner som kan knyttes til forhistorisk gårdsbebyggelse, i form av rydningsrøyser, kokegroper og spor etter langhus i form av stolpehull. Kullprøver fra flere av kulturminnene her ble C14-datert til eldre bronsealder, ca. 1400–1300 f.Kr. Disse resultatene vitner om gårdsbosetting med stor tidsdybde i området.

Endelig skal det nevnes at det ved forrige århundreskifte ble gjort et helt spesielt funn like vest for Viulfossen/Askerudfossen: I forbindelse med opprettingen av Viul tresliperi på 1890-tallet ble det bygd en taubane mellom sliperiet ute ved fossen og opp den bratte hellingen til platået hvor den nevnte transformatorstasjonen er planlagt. Ved gravearbeider for en mast til denne taubanen ble det i myrlendt jord funnet en 35 cm lang hakke av hjortegevir med uferdig skaftthull. Sammen med hakken ble det også funnet fire eller fem hele skaller av hjort samt to hjortegevir og en del fiskebein. Et av de to hjortegevirene hadde 22 tagger og er dermed det største som noensinne er dokumentert fra Norge. Den uferdige hakken er direktedatert til ca. 6700–6400 f.Kr., og etter alt å dømme må disse sakene ha blitt bevisst nedlagt i et vått miljø ved Viulfossen, enten samlet eller ved gjentatte nedleggelser.

Siden funnene kom for dagen i 1890-årene, har funnstedet endret karakter.

Funnopplysningene viser likevel at funnstedet må være omtrent ved adressen Viulkroken 11.

Skisse av den 35 cm lange, uferdige hakken (C26694) som ble tilfeldig funnet sammen med andre funn av bein og gevir ved gravearbeider på Viul på 1890-tallet. T.v.: skisse av ukjent tegner/Kulturhistorisk museum, UiO, t.h.: foto tatt av Ellen C. Holte/Kulturhistorisk museum, UiO (CC BY-SA 4.0).

Vurdering av potensialet for automatisk fredete kulturminner i planområdet

Norderhov på Ringerike er kjent for sine rike jordbruksressurser, og i slike miljøer opptrer gjerne svært rike arkeologiske spor etter den forhistorisk gårdsbebyggelsen. Dette kjennetegner også Åsbygda og tilgrensende områder i nord og sør.

Tiltaksområdet for Eggemoen solkraftverk utgjør et grenseland mellom innmark og utmark, og kan derfor potensielt romme ulike former for kulturminner med ulike økonomiske bakgrunner. Vi har imidlertid begrenset kunnskap om det eldste jordbruket. Norderhov anses imidlertid som et område hvor jordbruket ble tidlig etablert. Trolig er det i miljøer som kan karakteriseres som mindre attraktive eller perifere for et moderne jordbruk at sporene etter det eldste jordbruket er bevart.

Varsel om krav om arkeologisk registrering

Som gjennomgangen over mer enn antyder, vurderer vi det dit hen at det er stort potensial for automatisk fredete kulturminner i planområdet hvor solkraftverket er planlagt på den sørøstre delen av Eggemoen. Buskerud fylkeskommune finner det derfor nødvendig å avklare en eventuell konflikt mellom automatisk fredete kulturminner og utbyggingen av det omsøkte solkraftanlegget, jf. kulturminnelovens § 9 (se også nedenfor).

Registreringsmetoder

Tiltaksområdet har inntil nylig vært skogkledt, men her er skogen nå ryddet. Ved den arkeologiske registreringen vil vi derfor metodisk behandle planområdet som om det var åkermark. Det innebærer at vi vil benytte gravemaskin utstyrt med skuffe med flatt skjær (pusseskuffe) til å fjerne torv og den antatte podsolhorisonten i ca. 3 m brede sjakter. Normalt graves sjaktene parallelt og med ca. 8–10 m mellomrom, men på en hogstflate som på Eggemoen må dette tilpasses. Flaten i sjaktene vil finrenses for hånd med krafse og graveskje. Ved bruk av denne metoden vil spor etter en eventuell tidligere bosetting framtre i form av organisk pregete, gjerne kull- og steinholdige, nedgravninger av ulike slag. Slike er normalt mørkere enn den ellers lyse, sanddominerte naturbakken på Eggemoen.

Når det gjelder traseen hvor det skal legges ned jordkabel mellom transformatorstasjonen og tilkoblingsanlegget ved Askerudfoss kraftverk, vil vi grave en sjakt for å undersøke om det er bevart lag hvor bein eller annet organisk innhold kan påvises. Fokus her vil særlig ligge på den delen av kabeltraseen som følger nordsiden av Viulkroken.

Eventuelle arkeologiske kontekster vil dokumenteres og måles inn av vår arkeolog, og for bedre uttalelsesgrunnlag vil prøver samles inn for naturvitenskapelige analyser. Etter endt arkeologisk registrering vil sjaktene lukkes pent igjen med gravemaskin, hvorpå overflaten klappes til.

Omfang og budsjett for den arkeologiske registreringen

Budsjettet for den arkeologiske registreringen er utarbeidet i tråd med Riksantikvarens retningslinjer for budsjettering og gjennomføring av arkeologiske registreringer, og er indeksregulert. Satser for 2024 er benyttet i beregningen, og justeres i tråd med årlige endringer, og det som gjelder på det tidspunktet feltarbeidet blir utført.

Arbeidet estimeres til inntil 36 dagsverk (= 270 timer), og inkluderer forarbeid, feltarbeid og etterarbeid med håndtering av prøver og utarbeiding av rapport samt oppfølging fra saksbehandler. Den totale kostnaden for Buskerud fylkeskommunes registreringsarbeid er beregnet til kr 580 394,-. Se vedlagte budsjett.

I tråd med kulturminnelovens § 10 skal tiltakshaver bekoste utgiftene til den arkeologiske registreringen.

Vi gjør oppmerksom på at fylkeskommunens kostnadsoverslag er å betrakte som et maksimumsbudsjett: Dersom arbeidet tar kortere tid og/eller det sendes inn færre dateringsprøver enn beregnet, vil kostnaden selvsagt bli redusert tilsvarende.

Vi ber om at vedlagte kostnadsoverslag på inntil kr. 580 394,- vurderes av tiltakshaver, og at eventuell aksept returneres skriftlig. Vi kan ikke sette i gang arkeologisk registrering før vi har mottatt skriftlig aksept og bestilling av arkeologisk registrering til e-post: post@bfb.no. I meddelelsen av aksept av budsjett og bestilling av arkeologisk registrering må det også opplyses om fakturaadresse.

Fylkeskommunens beslutning om omfanget av undersøkelsene er ikke et enkeltvedtak, og kan dermed ikke påklages. Tiltakshaver kan likevel be Riksantikvaren vurdere rimeligheten i omfanget av undersøkelsene. Vi ber dere melde fra om eventuelle endringer av planområdet eller annet som kan påvirke kostnadsoverslaget. Ved vesentlige uforutsette forhold kan det være nødvendig å foreta budsjettjusteringer.

Noen typer funn kan frigis under registreringen

Fylkeskommunen kan i enkelte tilfeller frigjøre enkeltliggende kulturminner av vanlig forekommende type, jf. brev fra Miljøverndepartementet av 16.02.2015. Dersom det blir aktuelt å benytte seg av dette i gjeldende planområde, vil vi ta kontakt under registreringen for å avgjøre om eventuelle registrerte kulturminner kan undersøkes med det samme. Forutsetningen er at dette skal skje innenfor gjeldende budsjett, og skal ikke overstige to dagsverk i felt og to dagsverk til etterarbeid. Kulturminnene vil da bli frigitt uten vilkår om ytterligere arkeologiske undersøkelser (se også nedenfor, jf. kulturminnelovens § 10).

Videre saksgang

Dersom det under den arkeologiske registreringen blir gjort omfattende funn av automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet, og tiltakshaver ønsker å realisere det omsøkte solkraftverket, må tiltakshaver søke fylkeskommunen om dispensasjon fra kulturminneloven

(jf. §§ 3 og 8). Dersom planen godkjennes, skjer det vanligvis med vilkår om at det gjennomføres en særskilt gransking (les: arkeologisk utgraving) av de berørte kulturminnene før tiltak i planen kan realiseres. I dette tilfellet vil utgravingene i så fall utføres av Kulturhistorisk museum, UiO. Utgiftene til en slik utgraving vil belastes tiltakshaver, jf. kulturminnelovens § 10.

Vennlig hilsen

Håvard Hoftun
Fagleder i arkeologi

Gaute Reitan
Rådgiver/arkeolog

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:
RINGERIKE KOMMUNE